

Mr. H. H. Bos

Openbaarheid in het accountantstuchtrecht

In september 1983 heeft de VAS haar jaarlijkse studentendag gewijd aan het tuchtrecht, waarbij het tuchtrecht voor registeraccountants begrijpelijkerwijze een centrale plaats kreeg toebedeeld. In de diverse inleidingen is daarbij het nodige naar voren gebracht over de openbaarheid van de tuchtrechtspraak. In de kring van registeraccountants is dit thema nog nooit aan de orde geweest. Het is echter een illusie te menen, dat dit onderwerp aan de deur van het beroep voorbij zal gaan. In het algemeen is een ontwikkeling naar openbaarheid van rechtszittingen te constateren. Aangezien tuchtrechtspraak ook rechtspraak is zal het beroep er verstandig aan doen zich hierop te bezinnen.

Aanknopend aan hetgeen op de VAS-studentendag hierover is gezegd volgt hier eerst een weergave van de in deze bijeenkomst over dit onderwerp gemaakte opmerkingen.

- Mr. Marijn de Koning, NOS-journaliste en publiciste, oordeelde behandeling van tuchtzaken alleen binnen de kring van het beroep niet in het belang van de maatschappelijke controle op het doen en laten van vrije beroepsbeoefenaren. Tuchtzaken, zo stelde zij, vergen openbare behandeling.
- Mr. J. A. Schroëder, plv. voorzitter van het Medisch Tuchtcollege te Amsterdam, achtte openbaarheid van tuchtrechtspraak geen goede zaak. Op grond van zijn ervaring had hij de overtuiging gekregen, dat besloten behandeling van tuchtzaken - deze geschiedt uiterst zorgvuldig - afdoende is. Fysieke en psychische factoren vormen naar zijn oordeel veelal een belemmering voor openbaarheid.
- H. Baas, RA, public accountant en lid van de NIVRA-commissie voor de toepassing van de beroepsregels, is de mening toegedaan, dat het accountantstuchtrecht toeleeft naar openbaarheid van zittingen.
- Mr. P.M. Witteman, plv. voorzitter van de Raad van Tucht en vice-president van het Gerechtshof te Amsterdam, signaleerde, dat de tendens bij andere vrije beroepen-rechtspraak zich in de richting van openbaarheid van zittingen beweegt. Of het beroep dat wil of niet, het zal in zijn opinie met het accountantstuchtrecht ook die kant opgaan.
- Schrijver dezes heeft opgemerkt, dat openbaarheid van zittingen in het accountantstuchtrecht alleen in het belang van beroepsgenoten is, en

gewezen op het gevaar dat openbaarheid van tuchtzaken ten koste van de kwaliteit van de tuchtrechtspraak kan gaan.

De advocatuur, de medici en het notariaat zijn reeds langer geconfronteerd met het probleem van de openbaarheid van het voor hen geldende tuchtrecht. De samenleving heeft zich daar het laatste decennium duchtig mee bemoeid. De roep om maatschappelijke controle geldt allerwegen. Zij geldt ook voor de tuchtrechtspraak.

In het Voorontwerp van wet op de gezondheidszorg in de individuele beroepen heeft de regering een uitvoerige beschouwing gewijd aan de openbaarheid van tuchtrechtspraak in de medische sector. Daarin wordt gesteld dat de voor- en nadelen van de opvattingen daaromtrent nog niet voldoende zijn uitgekristalliseerd. De aarzeling van de overheid het beginsel van openbaarheid in het medisch tuchtrecht in te voeren is mede ingegeven door de omstandigheid dat tal van gevallen bij uitstek tot de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen behoren. Deze terughoudendheid heeft geleid tot het voorstel het uitgangspunt van niet-openbare behandeling van tuchtzaken voorsnog te handhaven. Wel is voorgesteld, dat de tuchtrechter zelf kan beslissen dat een zaak in het openbaar wordt behandeld, zulks om aan het algemeen belang ontleende redenen. De indruk bestaat dat van deze mogelijkheid in toenemende mate gebruik wordt gemaakt. Daarnaast heeft de overheid zich voorstander verklaard van de openbaarheid van de uitspraak 'als regel'.

In de Advocatenwet is in 1983 een wijziging tot stand gekomen. Deze wijziging heeft mede betrekking gehad op een nieuwe regeling van het advocatentuchtrecht. Daarin is het beginsel van openbare behandeling reeds ingevoerd. Klachten worden publiekelijk behandeld door de tuchtrechter. Deze kan echter om gewichtige redenen besluiten de behandeling met gesloten deuren te doen plaatsvinden.

Bij de medici: neen, tenzij; bij de advocaten: ja, mits.

In het notariaat vindt tot nu toe geen openbare behandeling van klachten plaats. In de meest recente wijziging van de Wet op het Notarisambt is echter voorzien in openbare behandeling van tuchtzaken, tenzij de tuchtrechter om gewichtige redenen tot gehele of gedeeltelijke beslotenheid van behandeling besluit (zie: Wetsontwerp 17404, nr. 12 - nader gewijzigd ontwerp van wet op het Notarisambt). De regeling bij notarissen wordt dus identiek aan die van de advocaten. Tevens kent men in dit tuchtrecht de strafpublicatie als bijzondere maatregel, overigens met waarborging van de anonimiteit van partijen.

En bij registeraccountants? Daar bestaat geen openbaarheid van zittingen. De Orde heeft zich echter wel gecommitteerd de uitspraken van de tuchtrechter te publiceren, waarbij de identiteit van de betrokkene overigens verhuld blijft.

Terzijde zij opgemerkt, dat de Consumentenbond naar aanleiding van de recente wijziging van het toezicht op notarissen in haar pleidooi voor een gemakkelijker toegankelijkheid van jurisprudentie voor het publiek publicatie zonder naamsvermelding voldoende acht. Het gaat ook haar niet om

de identiteit van partijen. Overheid en Orde huldigen nog steeds het standpunt, dat het bestaande accountantstuchtrecht goed en modern geregeld is. Een wijziging daarvan ten gunste van openbare zaaksbehandeling is niet op korte termijn te verwachten.

Nu het accountantstuchtrecht ook in de discussie over openbaarheid wordt betrokken is het verstandig de argumenten pro en contra openbaarheid nog eens op een rij te zetten.

De voorstanders van openbaarheid hanteren een drietal argumenten. In de eerste plaats wordt een analogie getrokken met de openbaarheid in het straf- en civiele recht. Openbaarheid, zo wordt gesteld, is een hoofdelement van onze rechtsbedeling. Artikel 6 lid 1 van het Verdrag van Rome noemt openbaarheid als één van de punten, die dienen ter bescherming van het fair-play-beginsel. Vergelijk artikel 121 van de Grondwet, waarin dit beginsel ook vastligt. Afwijking van dit beginsel is overigens om verschillende redenen mogelijk (o.m. openbare orde, zedelijkheid, privacy-bescherming). Een tweede argument wordt gevonden in de maatschappelijke behoefte aan een controlefunctie. Het publiek moet het verloop van tuchtzaken kunnen controleren. Dit argument stoelt op het denkbeeld dat het tuchtrecht een elitair karakter heeft en dat daartegen een dam moet worden opgeworpen. Relevanter is dunkt mij, dat er met betrekking tot de tuchttoefening over registeraccountants reeds controle van overheidswege en van beroepswege bestaat. Van niet-deskundige derden kan men daarnaast, gezien de doelstelling van de tuchtrechtspraak geen verwachtingen in het kader van controle koesteren.

Het derde argument wordt gevonden in het recht van de klager zijn zaak zo concreet mogelijk voor het voetlicht te kunnen brengen. Hieraan kan worden toegevoegd dat het 2e Kamerlid Roethof een onderzoek naar de opvattingen van klagers in het medisch tuchtrecht terzake heeft ingesteld, waarbij 99% van de ondervraagden zich voor openbare behandeling van hun zaak hebben uitgesproken.

De argumenten, die tegen openbaarheid van tuchtrechtspraak worden gehanteerd, zijn eveneens drie in getal. De belangrijkste daarvan is de privacy-bescherming van de betrokken partijen. Er is geen enkel belang mee gediend, dat partijen aan een extra psychische druk worden blootgesteld. Dat geldt in het bijzonder voor het openlijk moeten voeren van verweer tegen onjuiste aantijgingen. Een tweede contra-argument bestaat uit het eerbiedigen van vertrouwelijke informatie. Om zo volledig mogelijke opening van zaken te verkrijgen is het nodig procedureel een situatie te creëren, die voorkomt dat vertrouwelijke informatie - ook van zakelijke aard - 'over straat' komt. In de derde plaats dient voorkomen te worden, dat de belangen van derden - die niet in het tuchtproces betrokken zijn - beschadigd worden. Dit is een eis van zorgvuldigheid, die zich bezwaarlijk met volledige openbaarheid laat verenigen.

Hoe verdragen de argumenten over en weer zich nu met het accountants-tuchtrecht?

Wat de argumenten pro-openbaarheid betreft moet allereerst twijfel worden

geuit aangaande het klakkeloos overplanten van het rechtsbeginsel der openbaarheid in het tuchtrecht. De Doelder¹ acht dit helemaal niet zo vanzelfsprekend. Hij relateert de openbaarheid in de eerste plaats aan de groepering, voor welke het tuchtrecht geldt, en niet aan de maatschappij als zodanig. Eerst bij wettelijk tuchtrecht zou dit min of meer op gespannen voet kunnen komen te staan met de maatschappelijke behoefte aan controle (het tweede argument). Tegenover deze controlebehoefte staat dan het ontbreken van waarborgen voor mogelijk ten onrechte ingediende klachten. Nergens bestaan tegen dit laatste afdoende regelingen. De kans dat een betrokkene zich en plein public tegen apert onjuiste aantijgingen moet verdedigen noemt De Doelder derhalve onaanvaardbaar groot. Op dit punt is een voorzichtige benadering op z'n minst geboden.

Met betrekking tot het derde argument kan worden opgemerkt, dat teveel openbaarheid een particulier kan weerhouden van het indienen van een klacht. Daar moet men ook oog voor hebben. Wettelijke tuchtprocedures voorzien in het algemeen in zeer gedetailleerde behandeling. Daarnaast mag niet vergeten worden dat de procedurele rechten van de klager doorgaans uitvoerig zijn geregeld en de gang naar de tuchtrechter hem niet moeilijk wordt gemaakt.

Wat de argumenten contra-openbaarheid betreft moet aan de privacy-bescherming relatief grote betekenis worden toegekend. De tuchterspraak is geen kijk- en luisterspel en bestaat niet om ongepaste nieuwsgierigheid bij wijze van amusement te bevredigen. Aan het argument van de eerbiediging van vertrouwelijke informatie in het tuchtproces kan evenmin lichtvoetig worden voorbij gegaan.

De tuchterspraak zou zijn doel voorbijschieten als in dit opzicht teveel risico gelopen zou worden. Zij zou er evenmin mee gediend zijn als betrokkenen en getuigen/deskundigen zich deswege meer op hun verschoningsrecht zouden gaan beroepen. Dit zou de inhoudelijke behandeling van een klacht alleen maar nadelig beïnvloeden, zulks ten koste van de waarheidsvinding en zeker van de doelstelling van de tuchterspraak, die kwaliteitshandhaving van beroepsuitoefening nastreeft. Ten slotte: de tuchterspraak mag nimmer bewerkstelligen, dat belangen van derden worden gelaedeerd. Er zijn tuchtzaken bekend, die zijn aangespannen om informatie over derden boven water te krijgen, waar men op andere wijze niet over kon beschikken. Zulke gevallen horen thuis in de categorie misbruik van tuchtrecht.

Voor het accountantstuchtrecht geldt, dat noch bij de overheid noch bij het beroep zelf de behoefte bestaat de tuchterspraak in het openbaar te doen plaatsvinden. In de praktijk van dit tuchtrecht wordt met tuchtzaken allerm minst geheimzinnig omgesprongen. Integendeel, er wordt met volledige publicatie van de uitspraken de grootst mogelijke openheid betracht. Iedere geïnteresseerde kan vaststellen

- welke misslagen zich hebben voorgedaan;
- welke maatregelen daartegen zijn genomen;
- welke overwegingen daaraan ten grondslag liggen.

De vraag kan worden gesteld wat openbaarheid van zittingen hieraan nog

kan toevoegen. Vaststaat, dat hieraan van buitenaf geen bijdrage van enige betekenis kan worden toegevoegd.

Mijn constatering is, dat het accountantstuchtrecht zowel door de uitvoerige regeling ter bescherming van de belangen van de klager als door de integrale publiciteit, die daaraan wordt gegeven, reeds vergaand is gesocialiseerd. Zo men nog verder wil gaan door de openbaarheid van de zittingen in te voeren dan dient nauwkeurige belangenafweging daaraan vooraf te gaan. Daarbij dient dan voorop te staan, dat de beroepsgenoten veruit de meest belanghebbenden zijn bij de uitkomst van de tuchtrechtspraak over collega's. Voor hen is het in het kader van de doelstelling van het tuchtrecht waardevol te weten hoe het 'beroepsvergelers' vergaat. Zij willen tuchtoefening niet als volksvermaak zien. Zij zijn de enigen die lering kunnen trekken uit fouten van anderen. Deze overwegingen tenderen, zo men deze in het algemeen reeds wenselijk zou achten, naar een beperkte openbaarheid van behandeling van tuchtzaken, namelijk tot de kring van beroepsgenoten.

Ik voer echter geen pleidooi daarvoor, omdat ik vooralsnog de argumenten contra-openbaarheid zwaarder vind wegen dan die welke voor openbaarheid pleiten. Voor de samenleving moet het kennen van de resultaten van de tuchtrechtspraak voldoende zijn. Ik vind de deugdelijkheid van de berechting in tuchtzaken veel waardevoller dan openbare zaaksbehandeling.

Noten

1 *Mr. Dr. H. de Doelder, Terrein en beginselen van Tuchtrecht - Tj. Willink, Alphen a/d Rijn, 1981*